

Designing and Validating the Family Education Curriculum Framework in the Field of Prevention and Coping with Social Harms of Students

ARTICLE INFO

Article Type

Analytical Review

Authors

Sedigheh Nazari¹

Gholamreza Jafarinia^{2*}

Bagher Gorgin³

Aniseh Mahini⁴

How to cite this article

Sedigheh Nazari, Gholamreza Jafarinia, Bagher Gorgin, Aniseh Mahini, Designing and Validating the Family Education Curriculum Framework in the Field of Prevention and Coping with Social Harms of Students, *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2020:3: 93-194.

1. PhD Student, Department of Sociology of Social Issues, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Sociology, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Department of Islamic Education, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.
4. Assistant Professor, Department of Islamic Education, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: jafarinia_reza@iaubushehr.ac.ir

Article History

Received: 2019/12/23

Accepted: 2020/02/19

Published: 2020/03/15

ABSTRACT

Purpose: The aim of this study was to design and validate a family education curriculum framework in the field of prevention and coping with social harms of students.

Materials and Methods: This research is a combination of exploratory (quantitative-qualitative) research. In the qualitative section, 15 specialists and professors in the field of social injuries, educational psychology and curriculum were selected by purposive sampling method. In this section, the interview method, background review and study of sources, texts and upstream documents were used to obtain concepts, phrases and keywords related to the framework and the initial qualitative data were obtained. By content analysis method, qualitative data were analyzed and the initial framework was formed. Qualitative validation criteria were used to validate the initial framework.

Findings: The results of the qualitative analysis of the interview obtained from 14 organizers revealed 56 final codes (factors) which were the most important factors in each organizer according to the samples. In the quantitative part, the statistical population consisted of two groups: the first group of all teachers of family education courses in Bushehr province who were selected by simple random sampling method 105 people and the second group of all parents of students studying in Bushehr province who using 115 people were selected by stepwise cluster sampling method. A researcher-made questionnaire was used to collect quantitative data. Formal and content validity methods and factor analysis were used to assess the validity of the questionnaire.

Conclusion: The results of the quantitative section showed that the curriculum framework was favorable for the teachers of the family education course and the parents of the students. The results also showed that in terms of research samples (teachers and parents) the framework of the family education curriculum in the field of prevention and coping with social harms of students has the desired feasibility.

Keywords: Curriculum, Family Education, Social Harms, Accreditation

طراحی و اعتباریابی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های

اجتماعی دانش آموزان

صدیقه نظری^۱

دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

غلامرضا جعفری نیا^{۲*}

استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران (نویسنده مسئول).

باقر گرگین^۳

استادیار، گروه معارف اسلامی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

انسبه ماهینی^۴

استادیار، گروه معارف اسلامی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

چکیده

هدف: پژوهش طراحی و اعتباریابی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش آموزان بود.

مواد و روش‌ها: این پژوهش جزء تحقیقات ترکیبی از نوع اکتشافی (کمی-کیفی) است. در بخش کیفی ۱۵ نفر از متخصصان و اساتید در حوزه آسیب‌های اجتماعی، روانشناسی تربیتی و برنامه درسی با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در این بخش از روش مصاحبه، بررسی پیشینه و مطالعه منابع، متون و اسناد بالادستی برای دستیابی به مفاهیم، عبارات و واژه‌های کلیدی مرتبط با چارچوب مذکور استفاده گردید و داده‌های کیفی اولیه حاصل شد. با روش تحلیل مضمون، داده‌های کیفی تحلیل شد و چارچوب اولیه شکل گرفت. برای اعتباریابی چارچوب اولیه از معیارهای اعتباریابی کیفی استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل کیفی مصاحبه حاصل از ۱۴ سازمان دهنده کشف ۵۶ کد نهایی (عوامل) بود که از نظر نمونه‌ها مهمترین عامل‌ها در هر سازمان دهنده بود. در بخش کمی، جامعه آماری شامل دو گروه بودند: گروه اول کلیه مدرسان دوره‌های آموزش خانواده در سطح استان بوشهر که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۱۰۵ نفر انتخاب و گروه دوم کلیه والدین دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در استان بوشهر که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای، ۱۱۵ نفر انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌های کمی از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. برای سنجش روایی پرسشنامه از روش‌های روایی صوری و محتوایی و تحلیل عامل استفاده شد. **نتیجه‌گیری:** نتایج حاصل از بخش کمی نشان داد که از نظر مدرسان دوره آموزش خانواده و والدین دانش‌آموزان این چارچوب برنامه درسی مطلوب بودند. همچنین نتایج نشان داد که از نظر نمونه‌های پژوهش (مدرسان و والدین) چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان قابلیت اجرایی مطلوب را دارد.

واژگان کلیدی: برنامه درسی، آموزش خانواده، آسیب‌های اجتماعی، اعتباریابی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۳۰

*نویسنده مسئول: jafarina_reza@iaubushehr.ac.ir

مقدمه

اهمیت مدارس در کنترل و پیشگیری از آسیب اجتماعی کودکان و نوجوانان ابعادی مضاعف دارد. بروز بسیاری از اختلالات رفتاری در این دوران نشان دهنده بروز آسیب اجتماعی در بزرگسالی است. سخن مشهور ویکتور هوگو در قرن هفدهم میلادی که می‌گوید «در مدرسه‌ای که باز شود در زندانی بسته می‌شود» حاکی از نقش مهم تحصیل و تعلیم و تربیت در پیشگیری از بزهکاری است (۱). بر این اساس بیش از چند دهه است که دنیا به این نتیجه رسیده است که راه پیشگیری از جرم نمی‌تواند تنها متکی بر پیشگیری وضعی، پیشگیری پلیس محور، پیشگیری کنترل بیرونی و کنترل کیفری باشد (۲)، یعنی ما نباید سعی کنیم که از طریق زندان، ارباب، کیفر و مجازات مانع وقوع جرم شویم. دلیل این موضوع هم این است که زمانی که به بسیاری از کشورهای جهان توجه می‌کنیم، در می‌یابیم که به رغم این که کشورهایی که سخت‌ترین مجازات‌ها نظیر اعدام را در قوانین موضوعه خود پیش‌بینی کرده‌اند، اما نتوانستند با وجود این کیفرهای شدید، جلوی ارتکاب جرایم مختلف حتی جرایم مستوجب مجازات اعدام را بگیرند، این جرایم مختلف به وفور انجام می‌شود و افراد، از این که مجازات این جرم اعدام است، از انجام آن جرم ابایی ندارند و مرتکب آن می‌شوند. در نتیجه سیاست‌های آموزشی-تربیتی در پیشگیری از بزهکاری جایگاه والایی دارد (۳).

مدرسه اولین محیط اجتماعی است که کودک و نوجوان ناچار است خود را با نظم و قوانین آن هماهنگ سازد. این نظم و تربیت مسلماً از قوانین و مقررات حاکم در خانواده رسمی تر و اطاعت از آن لازم است (۴). در این مرحله است که کودک و نوجوان ناسازگار، نامتعادل یا عقب مانده ذهنی که استعداد پیروی از نظم یا هماهنگی با محیط را ندارد، با عدم موفقیت مواجه می‌شود. این عدم موفقیت به نوبه‌ی خود به علت سرزنش‌ها، ملامت‌های والدین و اولیای مدرسه و اطرافیان و شکسته شدن غرور و احترام کودک باعث تشدید حس سرکشی، عدم علاقه به ادامه تحصیل، رها کردن مدرسه، فرار از مدرسه، ولگردی، معاشرت‌های ناباب و بالاخره ارتکاب جرم می‌شود (۵). از اینرو رکن اصلی جامعه‌پذیری انسان یادگیری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی است و آموزش و پرورش نهاد رسمی است که به عنوان ابزار رسمی آموزش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی است که محیطی بسیار مؤثر و همچنین آسیب‌پذیر است که نقش پررنگی در شکل‌گیری شخصیت کودکان و نوجوانان و جهت‌دهی به زندگی آنان را دارد. آنچه واضح است رسالت و کارکرد مدرسه رشد علمی و تربیت اخلاقی دانش‌آموزان می‌باشد و بعد از محیط خانواده، بیشترین اثر را بر روی افراد دارد (۶). پس اگر در این محیط آموزشی (مدرسه) برنامه‌ای جهت آموزش خانواده برای پیشگیری از آسیب اجتماعی وجود داشته باشد شاید بتوان آثار محسوس آن را در کاهش آسیب‌های اجتماعی مشاهده کرد. اشخاص در خانواده متولد می‌شوند و دوران کودکی

هایشان با تلاش نهاد آموزش و پرورش همسو باشند، تا بتوان شاهد تحقق یافتن اهداف عالی آموزش و پرورش بود (۱۴). علاوه بر این، در مبانی نظری سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران نیز بر ضرورت وحدت بین تربیت رسمی و تربیت غیررسمی، خصوصاً نقش کلیدی خانواده در به سرانجام رسیدن غایت و هدف کلی تربیت و لزوم هماهنگی و همیاری آنها در دستیابی به اهداف و شایستگی های لازم تأکید شده است (۱۵). به زعم مردان اربط موثرترین عامل در پیشرفت نظام آموزشی، مشارکت اولیای دانش آموزان است چرا که خانواده بیشترین نقش را در تعلیم و تربیت فرزندان ایفا نماید (۱۶). در همین راستا، قائمی نیز نهاد خانواده را ضامن تکامل اجتماعی دانسته و بر این نکته تأکید می‌نماید که حرکت سالم اجتماعی بر محور خانواده، دوام و بقای بشریت را به دنبال دارد. همچنین حیات اجتماعی بر نهاد خانواده استوار بوده و بنیان سعادت و بهروزی مردم ناشی از انسجام آن است (۱۷).

از جمله حوزه‌های مشارکت خانواده در امر تعلیم و تربیت فرزندان، حفاظت و مراقبت از فرزندان در برابر آسیب های موجود در جامعه و آموزش راههای پیشگیری و مقابله با این آسیب ها به فرزندان خود است. در حقیقت، نقش و کارکرد نهاد خانواده در حوزه‌های اجتماعی مکمل کارکرد سایر نهادهای اجتماعی از قبیل آموزش و پرورش، نیروی انتظامی، فرهنگ و ارشاد است و آثار عملکرد مناسب خانواده در تقویت امنیت اجتماعی و نیز پیشگیری از آسیب های اجتماعی در سطح بالایی است. با این توصیف مهمترین کارکرد آموزش و پرورش و خانواده در رابطه با پیشگیری از آسیب های اجتماعی و رفتارهای پرخطر، آموزش بسیاری از مهارت ها نظیر الگو شدن برای فرزندان، نقش بازی کردن با فرزندان، فراهم آوردن فرصت هایی برای دوست یابی، تلاش برای همراه کردن علم و دانش با تقوی و پاکی در چهار چوب دین و مذهب، تعریف، ترویج و تقویت ارزش های اسلامی در بین دانش آموزان با استفاده از زبان جوان پسند، هنر و فناوری های پیشرفت برای افزایش تأثیرگذاری از راهکارهای عمده مقابله با هر گونه آسیب اجتماعی قلمداد می شود (۱۶). در همین رابطه مرل و همکاران^۳، در پژوهشی تأثیر برنامه‌های پیشگیری از خشونت در مدارس و انجمن‌های مرتبط با آن را در اوگاندا بررسی کردند (۱۸). نتایج مطالعه آنها نشان داد که محیط مدرسه در کاهش خشونت کارکنان علیه کودکان در مدارس ابتدایی اوگاندا مؤثر است. به طور کلیف نتایج این مطالعه تأثیر برنامه‌های پیشگیری از خشونت و آسیب را به عنوان بستری برای مقابله با خشونت علیه کودکان در محیط مدرسه و جامعه اطراف نشان می‌دهد. فلانری و فالر^۳؛ نگاهی کلی از مسائل کلیدی دخیل در ارزیابی برنامه‌های پیشگیری از خشونت، در مدارس ارائه می‌دهد که با بحث در مورد رویکرد بهداشت عمومی به عنوان چارچوبی برای پیشگیری از خشونت آغاز می‌شود. در این مطالعه، رویکرد سلامت عمومی به پیشگیری از خشونت گسترش یافت تا

و نوجوانی خود را در آن می‌گذرانند به طور کلی شروع جامعه پذیری برای افراد از خانواده است. مکانیزم جامعه پذیری اخذ ارزش ها و اعتقادات اجتماعی است به عبارت دیگر جامعه پذیری فرایندی است که بوسیله آن شخص عضو گروه یا جامعه می‌شود (۷).

خانواده نقش بی بدیلی در تربیت فرزندان و جامعه پذیری آنها دارد چرا که خانواده نخستین کانون اجتماعی است که شخص از آنجا با سایر مراکز اجتماعی آشنا می‌گردد. چنانچه افراد در محیط خانواده به درستی تربیت و با ارزش ها و هنجارهای مشترک در جامعه آشنا نشوند زمینه ی بروز انواع مشکلات، آسیب های اجتماعی و بزهکاری برای آنها ایجاد خواهد شد (۸). به این ترتیب اگر با گسترش آسیب اجتماعی در کودکان و نوجوانان روبرو هستیم باید خانواده را بعنوان اولین کانال ورودی فرد به اجتماع مورد بررسی قرار دهیم اگر خانواده می‌تواند عامل مهم آسیب اجتماعی باشد و شرایط نامطلوب آن را پرورش دهد، به همان نسبت وجود شرایط مطلوب در خانواده رشد ذهنی، عاطفی، روانی و اجتماعی نوجوان را امکان پذیر ساخته بنابراین مهم‌ترین گام در پیشگیری از آسیب اجتماعی فرزندان استفاده از ظرفیت های پنهان نقش خانواده در این زمینه می‌باشد (۹). امروزه مطالعه خانواده به عنوان یک نهاد اجتماعی و سلول اصلی جامعه، با کوچکترین واحد بنیادی جامعه مورد توجه بسیاری از دانشمندان علوم تربیتی و آموزشی قرار گرفته است (۱۰). به همین منظور اگر شیوه های تربیتی مناسب و الگوهای رفتاری درستی توسط والدین نسبت به فرزندان اعمال شود، فرزندان سالم، بهنجار و عاری از انحراف و بزهکاری وارد اجتماع خواهند شد (۱۱). از این رو نظام های آموزش رسمی جهانی در سراسر دنیا درصدد برآمده اند تا هر چه بیشتر امکان تداوم نقش تربیتی خانواده ها به عنوان یکی از مهمترین نهادهای مؤثر در تعلیم و تربیت را در نظام آموزش رسمی و عمومی فراهم سازند. در این راستا، استیسی^۱ بر این باور است که هیچ گونه فرمول مشخصی برای مشارکت والدین در امر آموزش و پرورش فرزندان وجود ندارد. آنها می‌توانند در زمینه های تربیتی بسیاری مشارکت داشته باشند. در حقیقت، اگر اندیشه مشارکت یا تداوم نقش تربیتی خانواده ها در نظام تربیت تحقق یابد و بالنده شود و برنامه ریزی ها و سیاست گذاری ها بر اساس اصول و مبانی مشارکت به مرحله عمل درآیند، به تدریج راههای جدید در این زمینه کشف می‌شود و بسیاری از معضلات نظام آموزش و پرورش موجود، کاهش می‌یابد (۱۲).

به بیان دیگر همان طور که رابرتسون نیز بیان می‌کند اگر دو نهاد خانواده و مدرسه به شیوه صحیح، ارزش ها، هنجارها و فرهنگ جامعه را به نسل در حال آموزش منتقل کنند و میان اهداف و برنامه ریزی های خانواده و مدرسه، هماهنگی لازم وجود داشته باشد، شاهد تعارضات کمتری در جامعه خواهیم بود (۱۳). به زعم عزیزیان همکاری و مشارکت نهادهای تأثیرگذار در جریان تربیت به ویژه خانواده، می‌بایست به گونه ای سامان داده شود که فعالیت

³ Flannery & Farrell

¹ Stacey

² Merrill et al

آموزش‌های ارایه شده در این زمینه به خانواده‌ها بر آن شد تا به فکر تدوین برنامه درسی جامع در این زمینه برای آموزش به والدین در جلسات آموزش خانواده برگزار شده در مدارس بیفتند. امری که تاکنون در کشور از آن غفلت شده است. لذا هدف از این پژوهش طراحی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان می‌باشد. بنابراین، مساله مورد نظر پژوهش بدین صورت سازماندهی می‌گردد که برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و نیز مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان می‌بایست شامل چه ویژگی‌ها، عناصر و مولفه‌هایی باشد؟

مواد و روش‌ها

بخش کیفی:

روش پژوهش: این پژوهش جزء پژوهش‌های ترکیبی از نوع اکتشافی (کمی-کیفی) بود. در بخش کیفی، روش پژوهش از نوع مطالعه موردی کیفی بود. مشارکت کنندگان و روش نمونه‌گیری: مشارکت کنندگان بالقوه در بخش کیفی پژوهش، شامل صاحب نظران، پژوهشگران و اساتید در حوزه آسیب‌شناسی اجتماعی و صاحب نظران برنامه درسی بودند؛ که با روش نمونه‌گیری هدفمند و تا حد اشباع نظری ۱۵ تن از صاحب نظران انتخاب شدند. بر این اساس، از افرادی که وارد پژوهش شدند برای فراخوان افرادی دیگری که شرایط ورود به پژوهش را داشتند مصاحبه به عمل آمد. پایان نمونه‌گیری با اشباع نظری تعیین شد؛ در تکنیک مذکور، انتخاب افراد نمونه تا جایی ادامه یافت که مصاحبه با افراد جدید اطلاعات تازه‌تری را در اختیار محقق قرار نداد و تقریباً تکرار شد. البته گرچه اطلاعات به دست آمده پس از مصاحبه یازدهم تکراری به نظر رسید، اما محقق به منظور اطمینان از رسیدن به نقطه اشباع، مصاحبه را تا نفر پانزدهم ادامه داد. داده‌های کیفی پژوهش: مفاهیم، واژه‌ها و عبارات کلیدی برآمده از مصاحبه با متخصصان و مطالعه عمیق منابع و تحقیقات پیش‌داده‌های کیفی پژوهش را تشکیل داد. ابزار جمع‌آوری داده‌های کیفی مصاحبه نیمه ساختار یافته و مطالعه منابع و متون و اسناد بود. اعتباریابی داده‌های کیفی: برای اعتباریابی کیفی چارچوب اولیه تدوین شده، از تکنیک اعتبارپذیری و اعتمادپذیری با استفاده از همسوسازی منابع (دیدگاه صاحب نظران، مبانی و نظری و تحقیقات علمی) استفاده شد. روایی بخش کیفی: روایی در تحلیل کیفی عبارت از میزان توافق و اجماع متخصصان و صاحب نظران درباره یافته‌های پژوهش است؛ به طوری که هر چه میزان توافق بیشتر باشد، اعتبار پژوهش نیز افزایش می‌یابد. به علاوه در تحلیل محتوای مصاحبه‌ها و یادداشت‌های متخصصان و منابع و متون و پیشینه پژوهش، معیار اعتبار پژوهش میزان تکرار و تأکید بر عبارات، کلمات و مفاهیم کلیدی تا سطحی است که اشباع نظری محرز گردد و داده‌های تکراری شده و با عبارت‌های جدید به ندرت مشاهده شوند. در این پژوهش، توافق و اجماع بالای متخصصان درباره هر یک از ملاک‌ها و نشانگرهای چارچوب اولیه، اعتبار بالای آن را نشان داد. به علاوه، برای دستیابی به اطمینان بیشتر از اعتبار کیفی یافته‌ها و نتایج این بخش، از

اطمینان حاصل شود که تلاش‌ها برای مقابله با خشونت دانش‌آموزان به طور علمی مورد توجه بوده است و به درک اجتماعی و شرایط جامعه توجه می‌شود و همچنین این رویکرد جهت پرداختن به عوامل رفتاری، اجتماعی و محیطی ایجاد خشونت، طراحی شده است (۱۹). بنابراین آسیب‌های اجتماعی پدیده‌هایی واقعی، متغیر، قانون‌مند و قابل کنترل و پیشگیری هستند. کنترل‌پذیری آسیب‌های اجتماعی، شناخت علمی آنها را در هر جامعه‌ای، برای پاسخ به پرسش‌های نظری و عملی؛ همچنین کاربرد ایده‌ها و یافته‌های علمی تولید شده در برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت برای مقابله صحیح با آسیب‌های اجتماعی، درمان یا پیشگیری از پیدایش و گسترش آنها ضروری و پراهمیت می‌سازد (۲۰). مقابله با جرم و آسیب‌های اجتماعی امری ضروری است؛ چرا که هیچ جامعه‌ای با وجود جرم و آسیب‌های عمومی نمی‌تواند زندگی امن و متعادل داشته باشد. جامعه امن آن است که در آن آسیب‌های اجتماعی کاهش یافته باشد؛ بنابراین قبل از هر چیز می‌بایست راهکارهایی در جهت پیشگیری از ارتکاب جرایم و آسیب‌های اجتماعی ارائه شود. یکی از مهم‌ترین راه‌های پیشگیری افراد از انحراف و ناهنجاری‌ها، تأثیر خانواده؛ به خصوص والدین است؛ چرا که آنها با افکار و برخوردها و به‌کارگیری روش‌های درست در زندگی می‌توانند اعضای خانواده خود را از کجروی و ناهنجاری نجات دهند؛ بنابراین اهمیت دادن به خانواده، در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی حائز اهمیت است (۲۱). لذا با توجه به بالا بودن میزان دل بستگی بین والدین و فرزندان، به عنوان عامل پیشگیری از آسیب اجتماعی، می‌توان از آموزش‌های کاربردی برای برقراری ارتباط عاطفی در خانواده بهره گرفت. این آموزش‌ها می‌تواند، شامل یادگیری نحوه شروع مکالمه محبت‌آمیز و شیوه بیان کلمات محبت‌آمیز با بار احساسی کمتر در گام‌های ابتدایی و کلمات احساسی در گام‌های بعدی باشد (۲۲). اکنون که این مطالب عنوان شد می‌توان درک کرد که نقش خانواده در کاهش آسیب‌های اجتماعی نقشی غیرقابل انکار است.

بنابراین، با توجه به گسترش انواع و نیز محدوده عملکردی آسیب‌های اجتماعی و نیز آسیب‌پذیری دانش‌آموزان در این رابطه، ضروری است که خود خانواده در وهله اول با این آسیب‌ها، و نحوه پیشگیری و مقابله با آنها آشنایی و اطلاع کامل داشته تا در مواقع لزوم بتواند نقش نظارتی و حفاظتی خود از فرزندان را در برابر این آسیب‌ها به نحو احسن ایفا نماید. مضافاً، یکی از برنامه‌های مهم و اصلی در جهت ارتقاء دانش و آگاهی تربیتی والدین، برگزاری دوره‌های آموزش خانواده در مدارس می‌باشد. به نحوی که این فعالیت به عنوان یکی از فعالیتهای مهم مورد انتظار از مدارس و یکی از وظایف اصلی مدیران مدارس بوده و لازم است شرح دوره‌ها و کارگاه‌های آموزش خانواده برگزار شده در مدارس در دفتر انجمن اولیا و مربیان مدرسه ثبت و گزارشهای مربوطه به ادارات شهرستان و مناطق و نیز اداره کل آموزش و پرورش استان ارسال گردد. بنابراین، محقق با علم و اعتقاد به امر آموزش خانواده‌ها در جلوگیری از بروز مشکلات فرزندان از جمله مقابله با آسیب‌های اجتماعی و نیز با توجه به کم و کیف وضعیت ضعیف و غیر علمی

آموزش خانواده در پیشگیری و آسیب اجتماعی کشف و تدوین گردید.
بخش کمی:

روش پژوهش: در این بخش، ابزار تولیدی مربوط به چارچوب اولیه از آموزش خانواده که در بخش کیفی تدوین گردیده بود، از طریق گردآوری داده های کمی مورد آزمون قرار گرفت؛ بنابراین روش پژوهش در بخش کمی، توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری و روش نمونه گیری: جامعه آماری در بخش کمی برای بررسی میزان سودمندی و قابلیت اجرایی برنامه درسی پیشگیری از آسیب های اجتماعی شامل دو گروه می باشد: اولین گروه شامل کلیه مدرسان دوره های آموزش خانواده در سطح استان بوشهر می باشد. که با روش نمونه گیری تصادفی ساده ۱۰۵ نفر به عنوان نمونه مورد نیاز انتخاب شدند. گروه دوم شامل کلیه والدین دانش آموزان شاغل به تحصیل در استان بوشهر می باشد که با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای، از هر کدام از شهرستان های استان بوشهر (شامل ۱۰ شهرستان)، یک مدرسه ابتدایی، یک دبیرستان متوسطه اول و یک دبیرستان متوسطه دوم به شکل تصادفی انتخاب و سپس از هر مدرسه یک کلاس به شکل تصادفی انتخاب گردیده و کلیه والدین دانش آموزان آن کلاس - ها که ۱۱۵ نفر بودند به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار جمع آوری داده های کمی: برای جمع آوری داده های کمی از پرسشنامه محقق ساخته که در مرحله کیفی پژوهش شکل گرفت استفاده شد. در این پژوهش پرسشنامه از ده عنصر موانع اجرای برنامه درسی، فعالیت های یادگیری پیشنهادی، نقش های پیشنهادی برای مدرس دوره، نقش های پیشنهادی برای والدین، مکان های پیشنهادی جهت اجای دوره های آموزش خانواده، موارد پیشنهادی درباره عنصر زمان، موارد پیشنهادی پیرامون گروه بندی والدین شرکت کننده در دوره، استلزامات و امکانات مورد استفاده و روش های پیشنهادی ارزشیابی از والدین شرکت کننده در دوره بود، ذکر شد و از افراد خواسته شد تا نظر خود را در مورد میزان ارتباط موارد کشف شده از مصاحبه ها، مبانی نظری و پژوهش های عملی با عناصر مربوطه را بر روی یک مقیاس پنج درجه ای (خیلی مطلوب= ۵، مطلوب= ۴، نظری ندارم= ۳، نامطلوب= ۲، خیلی نامطلوب= ۱) مشخص کنند. روش نمره گذاری و تفسیر: نمره گذاری هر یک از سوالات این پرسشنامه وابسته به گزینه ای است که پاسخ دهندگان انتخاب می کنند و حداقل نمره برای هر سوال ۱ و حداکثر نمره ۵ بود. شیوه نمره گذاری به این ترتیب بود: خیلی مطلوب= ۵، مطلوب= ۴، نظری ندارم= ۳، نامطلوب= ۲، خیلی نامطلوب= ۱ است. روایی و پایایی بخش کمی: روایی چارچوب اولیه و پرسشنامه به شکل صوری و محتوایی توسط متخصصان و پس از انجام اصلاحات پیشنهاد شده تایید گردید. به علاوه روایی سازه ای نیز با استفاده از روش تحلیل عامل تایید شد. همچنین با توجه به این که آلفای کرونباخ در تمامی ابعاد بالاتر از ۰/۹۰ به دست آمده است؛ بنابراین پایایی ابزار پژوهش مورد تایید قرار گرفت. روش تجزیه و تحلیل داده های کمی: در این مرحله و پس از تکمیل پرسشنامه توسط نمونه ها، به تحلیل داده های بدست آمده پرداخته

معیارهای اعتبارسنجی کیفی همچون تاییدپذیری و قابلیت اعتبار استفاده شد. در این پژوهش برای تعیین اعتبار درونی یافته ها از سه تکنیک تثلیث (داده ها، بررسی کننده و روش ها)، کسب اطلاعات دقیق موازی و خود بازمینی محقق، استفاده شد. همچنین به منظور تعیین اعتبار سازه ای (تایید پذیری) یافته ها نیز چهار تکنیک: جمع آوری مفهومی پیشنهاد شده، تحلیل موارد منفی و انعطاف روش استفاده مورد توجه و استفاده قرار گرفت. به علاوه منابع داده ای متنوع بود و سه سوسازی به کار گرفته شد. چارچوب پیشنهادی بارها و بارها اصلاح شد و تغییر کرد. پایایی بخش کیفی: برای اطمینان از پایایی بخش کیفی پژوهش ها، از آزمون قابلیت اعتماد (اطمینان پذیری) استفاده شد که به درجه بازیافت پذیری و تکرار پذیری داده ها از سوی سایر افراد اطلاعی می گردد. این مفهوم، معادل مفهوم پایایی در بخش کمی است. در این پژوهش نیز آزمون قابلیت اعتماد به کمک تکنیک آزمون و مستندسازی فرایندهای بررسی و تحلیل طی مراحل مختلف پژوهش به کمک مدارک، مستندات و شواهد کافی صورت گرفت. فرایندهای دنبال شده در بررسی مبانی نظری، تحقیقات پیشین و مصاحبه ها و دستیابی به نظر متخصصان، سازمان دهی شده، نظام مند و همسو بوده و به نتیجه مشترک انجامید که این نتیجه را قابل اعتماد و اطمینان ساخت. روش تجزیه و تحلیل داده های کیفی: برای تجزیه و تحلیل داده های کیفی از روش تحلیل مضمون استفاده شد. با استفاده از روش تحلیل مضمون یا تماتیک چارچوب اولیه برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب اجتماعی شکل گرفت. سپس با استفاده از معیارهای اعتبارسنجی کیفی (قابلیت اعتبار و تایید پذیری) چارچوب اولیه اعتبارسنجی گردید. در فرایند تحلیل مضمون، داده های حاصل از مصاحبه و یادداشت های متخصصین و داده های برآمده از مطالعه مبانی نظری و پیشینه پژوهشی و اسناد بالادستی در قالب جدول کدهای معنایی (جدول واژه ها، اصطلاحات، مفاهیم و عبارات کلیدی و مهم مرتبط با چارچوب برنامه آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و آسیب های اجتماعی) تنظیم و سپس در دو مرحله داده های مذکور مورد تحلیل مضمون قرار گرفت. در مرحله اول داده های پرتکرار یا داده های حاوی مضامین مهم و کلیدی طی فرایند مقایسه مستمر و بر اساس وجوه تشابه به عنوان مضامین پایه انتخاب گردیدند. سپس در مرحله دوم، مضامین پایه بر اساس وجوه تشابه و طی فرایند مقایسه مستمر و در قالب عناصر برنامه درسی از دیدگاه گلاتهورن و همکاران (۲۰۱۵) به طبقات کلی تر و انتزاعی تر تقسیم شدند و بدین ترتیب با مضامین سازمان دهنده مرتبط شدند به طوری که دو یا چند مضمون پایه با یک مضمون سازمان دهنده ارتباط برقرار کردند. به این ترتیب چارچوب برنامه درسی آموزش پیشگیری از آسیب های اجتماعی شکل گرفت؛ به طوری که برنامه آموزش خانواده برای پیشگیری و آسیب اجتماعی به عنوان بعد یا عامل و مضامین سازمان دهنده که واسط بین مضامین فراگیر و پایه هستند به عنوان ملاک ها و مضامین پایه به عنوان نشانگرها در نظر گرفته شدند و بدین ترتیب چارچوب اولیه برنامه درسی

دانش‌آموزان از آزمون آماری پارامتریک تی تک نمونه‌ای استفاده شد.

یافته‌ها

در بخش کیفی ابتدا به بررسی کدهای مربوط به هر سؤال پرداخته شد، لذا در جدول زیر کدهای مربوط به سئوالات مصاحبه آورده شده است.

جدول ۱. کدهای مربوط به سئوالات مصاحبه

سؤال	سازمان‌دهنده	کدها
(۱) منطق برنامه درسی آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان چیست؟	منطق برنامه درسی آموزش خانواده منطق مورد نظر	ریشه‌یابی ناهنجاری‌ها، برنامه‌های شناختی آسیب‌ها، برنامه سالم-ساز، ارائه راهکار اصلاحی، اصلاح برنامه‌ها و متون درسی، ارتقای مهارت‌های زندگی، رویکرد فعالیت پیشگیرانه، توجه جدی به کاهش آسیب‌های اجتماعی، استفاده از ظرفیت‌های مردمی و خانواده، توجه به سرمایه‌های اجتماعی، تولید محتوا و آموزش‌های غیرمستقیم، تربیت یک انسان سالم، تقویت عزت نفس، برنامه‌های فرزندپروری جهت پیشگیری، پرورش و آموزش انسان مفید برای جامعه، آموزش خانواده‌ها و مشارکت خانواده‌ها، لزوم دانش‌افزایی و ایجاد مهارت و تخصص کافی
(۲) اهداف برنامه درسی آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان کدامند؟	اهداف برنامه درسی آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان کدامند؟ اهداف مورد نظر	تحقیق و استفاده از الگوهای دینی، آشنایی و بهره‌گیری از قرآن، راهکارهای تربیتی دین، بازنگری در اصول و مبانی تربیتی، ترسیم الگوی تربیتی اسلام، راهبردهای پیشگیری، تعامل والد و فرزند و اعتماد سازی، برقرار کردن ارتباط با مردم، شروع آموزش از کودکی، افزایش سلامت روانی اجتماع، توانمندی در برابر آسیب‌ها، بالا بردن بار اطلاعاتی خانواده، سالم ماندن محیط زندگی نسل آینده، عدم رخ دادن و کاهش آسیب‌های اجتماعی، نشان دادن تاثیرات دوستان نالایق، آموزش مهارت‌های زندگی نظیر دوستیابی و خودشناسی، مسئولیت پذیری خانواده در قبال فرزندان، گرایش به تعالیم مذهبی، بررسی شیوه‌های تربیتی والدین، نیازهای آموزشی، کمک به اولیا در تربیت صحیح فرزندان، ایجاد هماهنگی بین آموزش‌های مدرسه و خانه، پویا کردن کانون گرم خانوادگی، شناخت استعدادها و فرزندان و برنامه‌ریزی برای شکوفایی آنها، تربیت مدرسان و آموزش خانواده
(۳) محتوای مورد نیاز جهت آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان کدامند؟	رئوس و سرفصل‌های محتوایی پیشنهادی	آگاهی بخشی و پیشگیری، برنامه‌های پیشگیری با رویکرد رشد‌مدار و رویکرد خود مراقبتی، مهارت‌های فرزندپروری، برنامه‌های ترویجی و فرهنگ‌سازی، حمایت آموزشی، درمانی، روانی و اجتماعی، اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی، پرورش عزت نفس، تمرکز به رشد اجتماعی و شخصی، بهبود روابط عاطفی، آموزش مهارت‌های زندگی، آموزش شهروندی، گسترش فعالیت‌های فوق برنامه، حمایت روانی اجتماعی، برنامه‌ریزی مناسب، تسهیلات برای جوانان، ارزش‌ها و ضدارزش‌های اجتماعی، آموزش صحیح استفاده از فضای مجازی، آموزش ارتباط برقرار کردن با جنس مخالف، آموزش مواد مخدر و مضرات آن، آموزش بهداشت جنسی، تشکیل انجمن‌هایی برای بحث و گفتگو، استفاده کردن از برنامه‌های حمایتی ناظر بر خانواده، فرزند پروری آگاهانه، تمرکز بر آگاه‌سازی متربی، تقویت مهارت‌های زندگی، زمینه‌سازی آموزش مهارت فنی و حرفه‌ای به افراد آسیب دیده،

<p>مشارکت خانواده‌ها در تربیت فرزندان، ترویج فرهنگ سواد رسانه-ای، تهدیدات تهاجم فرهنگی</p>	<p>مواد و منابع یادگیری</p>	<p>۴) مواد و منابع یادگیری مورد نیاز جهت آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان کدامند؟</p>
<p>برگزاری نمایشگاه، انتشار مجله و پوستر، گفتگو، نمایش فیلم آموزشی، سازمان‌های مردم‌نهاد، مشاوره در مراکز آموزشی، کتاب، رسانه‌های اجتماعی، استفاده از شبکه مجازی، استفاده از تجارب افراد موفق، مصاحبه، ایجاد محیط‌های گردشی برای آموزش، راهنمای معلم و بسته‌های آموزشی، مقالات و نتایج مطالعات علمی، دسترسی به منابع سازمانی مانند آمارها، گنجاندن واحد درسی آموزش مهارت‌های زندگی</p>	<p>مواد و منابع یادگیری پیشنهادی</p>	<p>۴) مواد و منابع یادگیری مورد نیاز جهت آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان کدامند؟</p>
<p>جلسات مداوم گفتگو، ارائه فیلم و مجله آموزشی، بهره‌گیری از ظرفیت مؤسسات مردم‌نهاد، برگزاری همایش‌ها، استفاده از ظرفیت رسانه ملی، تهیه برنامه‌های آسیب‌شناسانه، مناظره، برگزاری کارگاه‌ها، استفاده از ظرفیت‌های پلیس و بهزیستی، تحقیق علمی، خاطره-گویی، دعوت به گفت‌وگو، کمتر به حالت سخنرانی باشد، در محیط‌های آزاد و باصفا صورت گیرد، برانگیختن مخاطب و جذب وی به موضوع، بحث گروهی و مشارکت جمعی، تسهیل‌گری اجتماعی، جلسات گروهی، ویدئو کنفرانس، شبیه‌سازی مساله یا موقعیت</p>	<p>روشهای آموزشی</p>	<p>۵) روش‌های آموزشی قابل استفاده جهت آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان کدامند؟</p>
<p>سهل‌انگاری خانواده، ویژگی‌های رفتاری والدین، عدم نظارت درست و دقیق، فرزندسالاری افراطی، آسیب‌های محیطی، آسیب‌های ناشی از خانواده، آسیب‌های ناشی از دوستان و همسالان، آسیب‌های ناشی از رسانه‌های جمعی، آسیب‌های ناشی از حکومت، تهاجم فرهنگی، عدم همکاری مدارس، عدم همکاری والدین، نبود امکانات و حمایت مورد نیاز، عدم استفاده از افراد خبره، فرهنگ و عرف جامعه، نبود امکانات آموزشی، نبود فضای آموزشی شاد و باصفا، عدم تمایل همکاری خانواده‌ها، شتاب زدگی، اشتغال همزمان والدین در خارج از خانه و کاهش ارتباط والدین و فرزندان، منابع مالی برای اجرای برنامه، بعد زمان، نبود نیروی انسانی متخصص و متعهد، تبعیض و تحقیرآمیز با فرزندان، خشونت و سخت‌گیری‌های بیجا، تبعیض و بی‌عدالتی در رفتارها، نبود امکانات کافی، ناهماهنگی بین ارگانهای مرتبط</p>	<p>موانع اجرای برنامه درسی</p>	<p>۶) موانع اجرایی برنامه درسی آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان کدامند؟</p>
<p>فیلم آموزشی، اردوهای فرهنگی و ورزشی، مشاوره‌های گروهی و انفرادی، توزیع بروشور و کتاب، استفاده از فضای مجازی برای آگاهی‌سازی، مشاوره در مدارس، آگاهی‌رسانی با تلفن گویا، توزیع کتاب-های راهگشا، برگه‌های نظرسنجی، بازدید علمی، تهیه گزارش، نحوه برخورد با فرزندان در محیط خانه، روش‌های بحث و گفتگو در خانه، دادن تکالیف مشاوره‌ای به والدین، بازدید از مکان‌های مرتبط با موضوع، انجام فعالیت مشترک بین والدین و فرزندان، شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی، پروتکل‌های تمرینی در منزل توسط والدین و ارائه نتایج، بازدید از کانون‌های اصلاح و تربیت نوجوانان، شرکت فعال در بحث‌های گروهی</p>	<p>فعالیت‌های یادگیری پیشنهادی</p>	<p>۷) فعالیتهای یادگیری قابل اجرا جهت آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان کدامند؟</p>
<p>مخاطب‌شناسی، برنامه‌ریزی مناسب، فن بیان، تخصص کافی، آراستگی، متاهل باشد، تمرکز بر موضوع، اجتناب از مشاجره، بیطرفی، تحلیل مشکلات با کمک والدین، اجتناب از حالت دفاعی و توجیه‌گری، آگاهی از احساس والدین، ایجاد صمیمیت در فضای آموزش، اجتناب از تحقیر و تمسخر، پاسخ کوتاه و صادقانه، اجتناب</p>	<p>نقش‌های پیشنهادی برای مدرس دوره</p>	<p>۸) مدرس دوره‌های آموزش خانواده در اجرای برنامه درسی پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان چه نقش‌هایی را ایفا می‌کند؟</p>

از واژه‌های خارجی و پیچیده، حضور به موقع، زمانبندی مناسب داشته باشد، استفاده از وسایل کمک آموزشی، راهنما و تسهیل‌گر باشد، یک راهنما و هدایت‌گر باشد، انتقال دانش و علم خود به فراگیران، برخورد منطقی، نقش تسهیل‌گر، نگاه او از بالا به پایین نباشد، رابطه دوسویه با گروه، نتیجه‌گیری و ارزیابی کند، به صحبت‌ها خوب گوش دهد، به اصل راز داری پایبند باشد، مخاطب شناسی و نیازسنجی کند

یادگیرنده فعال باشند، جستجوگر باشند، خواهان یادگیری بیشتر و بهتر باشند، پرسشگری فعال باشند، پیشگیری اولیه، از بین بردن زمینه ایجاد آسیب، درک نیازهای فرزند، ارتباط و تعامل صحیح با فرزند، فرزندپروری با توجه به شرایط خانواده، ارتباط مستقیم و روانی، تامین سلامت روانی افراد، مراقبت و نگهداری از کودکان، فراهم کردن امنیت اقتصادی، جامعه‌پذیر کردن کودکان، جهت‌دهی باورها، نظام بخشیدن به رفتارهای جنسی، اگر تجربه‌ای دارند بازگو کنند، مشارکت بالا و قابل قبول، فرهنگ‌پذیری افراد از خانواده، خانواده بر خلق و خوی فرزندان تأثیر می‌گذارند، پیگیر یادگیری بیشتر

۹) مخاطبین (والدین) شرکت‌کننده در دوره‌های آموزش خانواده در اجرای برنامه درسی پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان چه نقش‌هایی را ایفا می‌کنند؟

نقش‌های پیشنهادی برای والدین

کلاس درس، کارگاه آموزشی، حیاط مدرسه، آزمایشگاه، کانون‌ها و سالن‌های همایش آموزش و پرورش، وینار آموزشی، نمازخانه مدارس، حیاط مدارس، کانون‌های دانش‌آموزی، سالن کنفرانس، سالن اجتماعات، فضای مجازی، محیطی با آرامش و به دور از سروصدا، سالن‌های آمفی‌تئاتر، خودمدارس، آموزش در برنامه‌های تلویزیونی

مکان‌های پیشنهادی جهت اجرای دوره‌های آموزش خانواده

۱۰) برنامه درسی آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در چه مکان‌هایی قابل اجراست؟

ماهی یک بار، در اواخر هفته، زمان جلسات ۲ ساعت، بصورت ماهانه، در روزهای تعطیلی مدارس، حداقل ماهی یک بار، آخر هفته و روز تعطیلی مدارس، به صورت ماهانه یک یا دو جلسه، جلسات متفاوت و با بازه زمانی متفاوت، از دو ساعت کمتر نباشد و از چهار ساعت بیشتر نباشد، در ماه بین دو الی چهار جلسه، برای والدین بین ۱۰ تا ۲۰ جلسه مناسب است، حداقل ماهی دو بار، ایام تعطیل

موارد پیشنهادی درباره عنصر زمان

۱۱) دوره‌های آموزش خانواده در زمینه برنامه درسی پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان از منظر عنصر زمان، چه ویژگی‌های زمانی را باید دارا باشد؟

بصورت متفاوت (مخلط و غیرمخلط)، ترکیبی از والدین و مدرسان، گروه‌بندی مناسب نیست، مسائل مشترک مادران و دختران فقط مخاطب مادر باشد، بر اساس گروه‌های همسالان، بر حسب پایه تحصیلی دانش‌آموزان، ابتدا به صورت گروهی و دسته‌جمعی باشد و بعد تفکیک شوند، گروه‌بندی با توجه به نوع مشکلات، براساس جنسیت و گروهی، بر حسب دوران کودکی و نوجوانی فرزندان باشد، بر طبق پایه تحصیلی یا سن دانش‌آموزان، براساس پایه تحصیلی، جلسات مخصوص مادران، جلسات ویژه‌ی پدران و جلسات مشترک

موارد پیشنهادی پیرامون گروه‌بندی والدین شرکت‌کننده در دوره

۱۲) گروه‌بندی شرکت‌کنندگان در دوره‌های آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان به چه صورت خواهد بود؟

توجه به ملاحظات فرهنگی خانواده، بازنگری در کتب آموزشی، روش تدریس پرسش و پاسخ، الزامی شدن کلاس‌ها، ایجاد احساس نیاز و علاقه در والدین، تشویق اولیای شرکت‌کننده، کلاس‌ها به صورت موضوعی برنامه‌ریزی شوند، دعوت نامه‌کتابی، شرایط فیزیکی مساعد کلاس‌ها، نیروی انسانی متخصص، نظم در برگزاری، کارشناس مجرب و متخصص، گفتگو دوطرفه باشد، حمایت از طرف مراتب بالاتر، پاورپوینت‌های آموزشی، استفاده از فضای مجازی، اتخاذ پیشنهادات والدین، داشتن زمان و بودجه کافی، وسایل و امور فیزیکی و تسهیل‌کننده، منابع مالی، مکان مناسب، استفاده از کلیپ‌ها و فیلم

استلزامات و امکانات مورد نیاز

۱۳) چه استلزامات و امکانات اجرایی برای اجرای برنامه درسی دوره‌های آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان مورد نیاز است؟

های آموزشی، آگاهی رسانی از دوره آموزشی، امکانات کافی، تخصصی نمودن مسائل مربوطه، ایجاد احساس نیاز و علاقه در والدین، آشنایی مدرسان با الزامات آموزش مجازی، صدور گواهی شرکت در کارگاه آموزشی

پرسش و پاسخ، تهیه گزارش، امتحان کتبی، خودگزارش دهی، پرسشنامه با سئوالات بسته، گفتگوی دوجانبه و طرح سوال، ارزیابی عملکردی، برگه های پیشنهادات آزاد، گزارش از اصلاح رفتار آسیب دیده، خود گزارش دهی جلسه ای، پشتیبانی تلفنی، گفتگوی عمومی و خصوصی، گزارش نویسی والدین از رفتارهای فرزندان، ارزیابی در سه مرحله (آغازین، مرحله ای، نهایی)، آزمون های کتبی

۱۴) برای ارزیابی از یادگیری والدین شرکت کننده در دوره های آموزش خانواده در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان چه روشهایی را پیشنهاد می کنید؟
روشهای پیشنهادی ارزیابی از والدین شرکت کننده در دوره

تحلیل فرضیه های پژوهش طراحی و در اختیار نمونه های خود قرار داده شد. در ادامه به یافته های بخش کمی پرداخته شد.

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می کنید، کدهای نهایی برای سازمان دهنده طبق نظر نمونه های مصاحبه آورده شده است، لذا در ادامه براساس این کدهای نهایی پرسشنامه محقق ساخته ای برای

جدول ۲. خلاصه تحلیل t تک نمونه ای

آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین اختلافات	فاصله اطمینان ۹۵٪ اختلافات	
				کمترین	بیشترین
-۱۱۶.۴۲۹	۲۱۹	.۰۰۰	-۳.۲۳۲۹۵	-۳.۲۸۷۷	-۳.۱۷۸۲

* $p \leq 0/05$

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می شود با توجه به این که مقدار سطح معنی داری (sig) متغیر سودمندی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده، کمتر از مقدار ۰/۰۵ ($p \leq 0/05$) است، بنابراین می توان ادعا کرد که مدرسان دوره های آموزش خانواده سودمندی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان را در حد زیاد (مطلوب) ارزیابی می کنند. لذا فرض صفر رد و با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق تایید می شود.

جدول ۳. خلاصه تحلیل همبستگی پیرسون سودمندی

متغیر	R	P
منطق مورد نظر	.۷۲۲**	.۰۰۰
اهداف مورد نظر	.۷۶۶**	.۰۰۰
رئوس و سرفصل های محتوای پیشنهادی	.۷۹۸**	.۰۰۰
مواد و منابع یادگیری پیشنهادی	.۷۸۵**	.۰۰۰
روش های آموزشی پیشنهادی	.۵۳۳**	.۰۰۰
موانع اجرای برنامه درسی	.۴۶۷**	.۰۰۰
فعالیت های یادگیری پیشنهادی	.۵۰۶**	.۰۰۰

همانگونه که مشاهده می کنید ماتریس همبستگی برای سودمندی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان ارایه شده است. با توجه نتایج جدول ۳ میزان I همبستگی بین متغیر سودمندی و عوامل برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان در سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین این نتیجه نشان می دهد که بین سودمندی و این عوامل از نظر مدرسان آموزش خانواده همبستگی مثبت و معناداری برقرار است، لذا ادعای مطلوب بودن سودمندی برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان تایید و فرض صفر رد می شود.

جدول ۴. خلاصه تحلیل t تک نمونه‌ای

آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین اختلافات	فاصله اطمینان ۹۵٪ اختلافات	
				کمترین	کثرین
-۹۰.۳۹۰	۲۱۹	.۰۰۰	-۳.۴۰۲۷۳	-۳.۴۷۶۹	-۳.۳۲۸۵

می‌توان ادعا کرد که والدین دانش‌آموزان سودمندی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان را در حد زیاد (مطلوب) ارزیابی می‌کنند. لذا فرض صفر رد و با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق تایید می‌شود.

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار سطح معنی‌داری (sig) متغیر سودمندی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده، کمتر از مقدار ۰/۰۵ ($p \leq 0/05$) است، بنابراین $*p \leq 0/05$

جدول ۵. خلاصه تحلیل همبستگی پیرسون

متغیر	R	P
منطق مورد نظر	.۲۳۱**	.۰۰۰
اهداف مورد نظر	.۲۰۶**	.۰۰۰
رئوس و سرفصل‌های محتوای پیشنهادی	.۳۱۳**	.۰۰۰
مواد و منابع یادگیری پیشنهادی	.۳۱۹**	.۰۰۰
روش‌های آموزشی پیشنهادی	.۶۴۸**	.۰۰۰
موانع اجرای برنامه درسی	.۹۸۶**	.۰۰۰
فعالیت‌های یادگیری پیشنهادی	.۸۳۲**	.۰۰۰
نقش‌های پیشنهادی برای مدرس دوره	.۴۲۳**	.۰۰۰
نقش‌های پیشنهادی برای والدین	.۲۷۷**	.۰۰۰
مکان‌های پیشنهادی اجرای دوره‌های آموزش خانواده	.۳۲۸**	.۰۰۰
موارد پیشنهادی درمورد عنصر زمان	.۵۴۱**	.۰۰۰
موارد پیشنهادی درمورد گروه‌بندی والدین	.۲۸۷**	.۰۰۰
استلزامات و امکانات مورد نیاز	.۲۵۶**	.۰۰۰
روش‌های پیشنهادی ارزشیابی از والدین	.۴۱۲**	.۰۰۰

همچنین این نتیجه نشان می‌دهد که بین سودمندی و این عوامل از نظر والدین دانش‌آموزان همبستگی مثبت و معناداری برقرار است، لذا ادعای مطلوب بودن سودمندی برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان تایید و فرض صفر رد می‌شود.

همانگونه که مشاهده می‌کنید ماتریس همبستگی برای سودمندی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان ارایه شده است. با توجه نتایج جدول ۵ میزان I همبستگی بین متغیر سودمندی و عوامل برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار شده است.

جدول ۶. خلاصه تحلیل t تک نمونه‌ای

آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین اختلافات	فاصله اطمینان ۹۵٪ اختلافات	
				کمترین	کثرین
-۱۱۹.۲۷۱	۲۱۹	.۰۰۰	-۳.۲۷۳۶۴	-۳.۴۲۹۴	-۳.۳۱۷۹

می‌توان ادعا کرد که مدرسان آموزش خانواده قابلیت اجرایی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان را در حد زیاد (مطلوب) ارزیابی

همانطور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار سطح معنی‌داری (sig) متغیر قابلیت اجرایی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده، کمتر از مقدار ۰/۰۵ ($p \leq 0/05$) است، بنابراین $*p \leq 0/05$

می‌کنند. لذا فرض صفر رد و با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق تایید می‌شود.

جدول ۷. خلاصه تحلیل همبستگی پیرسون قابلیت اجرایی

متغیر	قابلیت اجرایی	
	P	R
منطق مورد نظر	.۰۰۰	.۲۶۶**
اهداف مورد نظر	.۰۰۰	.۲۳۴**
رئوس و سرفصل‌های محتوای پیشنهادی	.۰۰۰	.۴۱۲**
مواد و منابع یادگیری پیشنهادی	.۰۰۰	.۳۲۴**
روش‌های آموزشی پیشنهادی	.۰۰۰	.۵۳۴**
موانع اجرای برنامه درسی	.۰۰۰	.۵۷۲**
فعالیت‌های یادگیری پیشنهادی	.۰۰۰	.۷۸۱**
نقش‌های پیشنهادی برای مدرس دوره	.۰۰۰	.۸۶۶**
نقش‌های پیشنهادی برای والدین	.۰۰۰	.۷۰۶**

مکان‌های پیشنهادی اجرای دوره‌های آموزش خانواده	.۰۰۰	.۵۲۱**
موارد پیشنهادی در مورد عنصر زمان	.۰۰۰	.۸۲۷**
موارد پیشنهادی در مورد گروه‌بندی والدین	.۰۰۰	.۳۲۴**
استلزامات و امکانات مورد نیاز	.۰۰۰	.۲۸۹**
روش‌های پیشنهادی ارزشیابی از والدین	.۰۰۰	.۸۰۶**

همانگونه که مشاهده می‌کنید ماتریس همبستگی برای قابلیت اجرایی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان ارایه شده است. با توجه نتایج جدول ۷ میزان r^2 همبستگی بین متغیر قابلیت اجرایی و عوامل برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین این نتیجه نشان می‌دهد که بین قابلیت اجرایی و این عوامل از نظر مدرسان آموزش خانواده همبستگی مثبت و معناداری برقرار است، لذا ادعای مطلوب بودن قابلیت اجرایی برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان تایید و فرض صفر رد می‌شود.

جدول ۸. خلاصه تحلیل t تک نمونه‌ای

آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین اختلافات	فاصله اطمینان ۹۵٪ اختلافات	
				کمترین	کمتین
-۱۱۳.۴۴۵	۲۱۹	.۰۰۰	-۳.۲۸۴۷۶	-۳.۳۴۱۸	-۳.۲۲۷۷

برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان را در حد زیاد (مطلوب) ارزیابی می‌کنند. لذا فرض صفر رد و با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق تایید می‌شود.

* $p \leq 0/05$

همانطور که در جدول ۸ مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار سطح معنی‌داری (sig) متغیر قابلیت اجرایی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده، کمتر از مقدار ۰/۰۵ ($p \leq 0/05$) است، بنابراین می‌توان ادعا کرد که والدین دانش‌آموزان قابلیت اجرایی چارچوب

جدول ۹. خلاصه تحلیل همبستگی پیرسون

متغیر	قابلیت اجرایی	
	P	R
منطق مورد نظر	.۰۰۰	.۳۸۰**
اهداف مورد نظر	.۰۰۰	.۳۸۴**
رئوس و سرفصل‌های محتوای پیشنهادی	.۰۰۰	.۵۹۵**
مواد و منابع یادگیری پیشنهادی	.۰۰۰	.۶۲۸**
روش‌های آموزشی پیشنهادی	.۰۰۰	.۸۰۱**
موانع اجرای برنامه درسی	.۰۰۰	.۸۴۶**
فعالیت‌های یادگیری پیشنهادی	.۰۰۰	.۸۱۷**

۰۰۰	۰۴۹۶**	نقش‌های پیشنهادی برای مدرس دوره
۰۰۰	۰۳۷۸**	نقش‌های پیشنهادی برای والدین
۰۰۰	۰۳۲۵**	مکان‌های پیشنهادی اجرای دوره‌های آموزش خانواده
۰۰۰	۰۴۱۵**	موارد پیشنهادی درمورد عنصر زمان
۰۰۰	۰۳۵۴**	موارد پیشنهادی درمورد گروه‌بندی والدین
۰۰۰	۰۴۱۹**	استلزامات و امکانات مورد نیاز
۰۰۰	۰۴۴۳**	روش‌های پیشنهادی ارزشیابی از والدین

محافظة کننده مهم برای رفتارهای پرخطر در بزرگسالی است. این مطالعه یک نسخه آزمایشی از برنامه مهارت‌های پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی را مورد بررسی قرار می‌دهد. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان که در این برنامه پیشگیری و مراقبت شرکت کرده بودند نسبت به سایر دانش‌آموزان رفتارهای خشونت‌آمیز و صدمات جسمی و روانی داشتند. بنابراین این چهارچوب اصول و سیاست‌هایی را بیان می‌کند که به کلیه تدریس‌ها و یادگیری‌ها جهت می‌دهد. از طریق همین محتواست که نظام آموزشی به طور مستقیم با شخصیت‌مربیان مرتبط می‌شود و آثار گوناگونی در روح و روان آنان بر جا می‌گذارد. برنامه درسی به دلیل ویژگی‌ها و ماهیت خود از دیدگاه‌های فلسفی و باورهای مختلف اثر می‌پذیرد و هر دیدگاه فلسفی می‌تواند به آن جهت خاصی بخشد، به همین دلیل تعیین چارچوب کلی و اصول‌مبنایی در طراحی برنامه‌های درسی نظام بر اساس مبانی ضرورت پیدا می‌کند و کم‌توجهی به آن، محتوا و در نتیجه‌مربیان را از جهت‌گیری‌های اصلی نظام تعلیم و تربیت رسمی کشور دور می‌سازد. با وجود ترجیحات طراحی برنامه‌ی درسی و ریشه‌های فلسفی آنها، برنامه‌ریزان درسی باید معیارهایی برای انتخاب طراحی برنامه درسی به کار ببرند. اگرچه تعدادی از این معیارها بین بیشتر محورهای برنامه‌ریزی مشترک هستند، مربیان با دیدگاه‌های گوناگون فلسفی باید تأکید بیشتر خود را بر برخی معیارها قرار دهند. لذا نتایج همبستگی بین سودمندی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان با عوامل کشف شده از مصاحبه‌نخبگان نشان داد که بین آنها با متغیر سودمندی همبستگی مثبت و معناداری برقرار است.

همچنین نتایج نشان داد که از نظر نمونه‌های تحقیق (مدرسان، والدین) چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان قابلیت اجرایی مطلوب را دارد. در همین رابطه استیکر و همکاران؛ در مقاله خود با عنوان «اثر بخشی برنامه مدیریت پرخاشگری در مدرسه برای دانش‌آموزان مقطع ابتدایی» نتیجه گرفتند که مشاوران مدرسه و کارکنان خدمات بهداشتی و اجتماعی منابع مهمی برای پیشگیری و مداخله از خشونت هستند (۲۴). آن‌ها در پژوهش خود یک تیم مشارکت مدرسه و جامعه، به سرپرستی کارکنان بهداشت / خدمات اجتماعی مدرسه، برای اجرای مداخله مدیریت پرخاشگری در یک برنامه بعد از مدرسه به عنوان یک مداخله اولیه و استراتژی پیشگیری جهانی تشکیل دادند. مشاوران مدرسه، به عنوان بخشی از این مشارکت

همانگونه که مشاهده می‌کنید ماتریس همبستگی برای قابلیت اجرایی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان ارایه شده است. با توجه نتایج جدول ۹ میزان I همبستگی بین متغیر قابلیت اجرایی و عوامل برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین این نتیجه نشان می‌دهد که بین قابلیت اجرایی و این عوامل از نظر والدین دانش‌آموزان همبستگی مثبت و معناداری برقرار است، لذا ادعای مطلوب بودن قابلیت اجرایی برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان تایید و فرض صفر رد می‌شود.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتباریابی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان انجام شد. در این پژوهش یافته‌های کیفی حاصل از ۱۵ مصاحبه با مدرسان و متخصصان حوزه آموزش خانواده مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج تحلیل کیفی مصاحبه حاصل از ۱۴ سازمان دهنده کشف ۵۶ کدنهایی (عوامل) بود که از نظر نمونه‌ها مهمترین عامل‌ها در هر سازمان دهنده بود. این عوامل شامل: منطق مورد نظر، اهداف مورد نظر، رؤس و سرفصل‌های محتوایی پیشنهادی، مواد و منابع یادگیری پیشنهادی، روش‌های آموزشی پیشنهادی، موانع اجرای برنامه درسی، فعالیت‌های یادگیری پیشنهادی، نقش‌های پیشنهادی برای مدرس دوره، نقش‌های پیشنهادی برای والدین، مکان‌های پیشنهادی، جهت اجرای دوره‌های آموزش خانواده، موارد پیشنهادی درباره عنصر زمان، موارد پیشنهادی پیرامون گروه بندی والدین شرکت کننده در دوره‌های استلزامات و امکانات مورد نظر، روش‌های پیشنهادی ارزشیابی از والدین شرکت کننده در دوره بود.

همچنین نتایج نشان داد که از نظر مدرسان دوره آموزش خانواده و والدین دانش‌آموزان این چارچوب برنامه درسی مطلوب می‌باشد. از اینرو چهارچوب برنامه درسی عناصری را تعریف می‌کند که برای تدریس و یادگیری والدین و دانش‌آموزان در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی، بنیادی هستند. در همین رابطه چاپمن و همکاران، پژوهشی را در جهت ارزیابی آزمایشی برنامه پیشگیری از خطر و آسیب‌های اجتماعی در نوجوانان و برنامه‌های درسی و مؤلفه‌های همبستگی با مدرسه در استرالیا پژوهشی انجام دادند (۲۳). آن‌ها استدلال می‌کنند که همبستگی با مدرسه یک عامل

- برگزاری کارگاه های آموزشی در جهت آشنایی و توانمندسازی مدرسان در مورد چگونگی انجام برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان

- فرایند اعتباربخشی و نیز ارزشیابی پایانی برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان توسط تیمی غیر از تیم تدوین گر چارچوب برنامه درسی به عمل آید تا از سوگیری های احتمالی کاسته شود.

- ارزشیابی پایانی از برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان حداقل در سال سوم اجرا صورت پذیرد تا زمان کافی برای مشخص شدن کم و کیف برنامه و نیز نقاط ضعف و قوت احتمالی آن وجود داشته باشد.

References

1. Ghiasvand, Iraj. (1396). Criminological investigation of violent crimes in the school environment and strategies to prevent it. Master Thesis. Quds Free University.
2. Igbokwe, U. L., Ogbonna, C. S., Ezegebe, B. N., Nnadi, E. M., & Eseadi, C. (2020). Viewpoint on family life and HIV education curriculum in Nigerian secondary schools. *Journal of International Medical Research*, 48 (1), 0300060519844663.
3. Mir Mohammad Sadeghi, Hussein (1395). Crimes against persons. Twenty-first edition, Tehran, Mizan Publications.
4. Ezer, P., Jones, T., Fisher, C., & Power, J. (2019). A critical discourse analysis of sexuality education in the Australian curriculum. *Sex Education*, 19 (5), 551-567.
5. Arefi, Morteza (1392). The role of family and school in the realization of dignity-oriented prevention of juvenile delinquency. Iranian National Conference on Criminal Policy against Children and Adolescents, Kerman, University of Technology and Advanced Technology.
6. Stayesh Far, Maryam. (1397). The role of education in the prevention of social harms. *Journal of Social Science Studies*, 4 (2): 56-53.
7. Saif al-Ruaya'i, Mohsen (1395). The role of the family in preventing social harm

مدرسه و اجتماع، نه تنها با نیازهای عاطفی اجتماعی دانش آموزان سروکار داشتند بلکه برای پیشگیری از زورگویی، یک مداخله آموزشی را هماهنگ می کردند. از اینرو اگر چرخه مدیریت برنامه ریزی درسی را شامل: بررسی نیازها، طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی بدانیم، به نظر می رسد مدیریت اجرای برنامه های درسی به عنوان چهارمین مرحله در تمامی نظام های آموزشی در قیاس با امر تولید برنامه های درسی به جهت وسعت کار اجرا، پیچیدگی های ابعاد اجرایی برنامه ها، متناسب سازی برنامه ها با نیازها و غیره سخت تر بوده و توان و انرژی به مراتب بیشتری را از حوزه اجرا در سطوح مختلف طلب می کند. لذا اجرای درست برنامه درسی در همه سطوح آن از اهمیت اساسی برخوردار است؛ زیرا برنامه اجرا نشده همانند برنامه تولید نشده است و اجرای ناکارآمد، زمینه را برای تولید و اجرای برنامه مشابه در آینده هم غبار آلود می کند. وقتی برنامه ای نیست، دست کم برخی «آرزوی» آن را در دل خود زنده نگه می دارند، اما وقتی برنامه ای اجرایی می شود خیلی از اشخاص از آن «متنفر» می شوند. این وضعیت را می توان «آرزو به هنگام نبود» و «تندر به هنگام بدبودن» نامید. موفقیت در اجرای برنامه درسی وابسته به پذیرش برنامه و توانایی اجرای آن از سوی عاملین اجراست؛ و عامل اجرا افرادی هستند که فراگردهای اجرا را هدایت و حمایت می کنند. البته همه تغییرات حاصل جهت دهی عاملین اجرا نیستند. گاه تغییرات طرح ریزی نشده به طور تصادفی یا خودجوش رخ می دهند و حتی در مقابل تغییرات طرح ریزی شده قرار می گیرند و ظهوری بارزتر می یابند. لذا در مورد این دو فرضیه تمامی عوامل کشف شده از مصاحبه خبرگان نشان داد که بین قابلیت اجرایی چارچوب برنامه درسی آموزش خانواده در حوزه پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی دانش آموزان و این عوامل همبستگی مثبت و معناداری برقرار است.

در مجموع می توان گفت شواهد پژوهشی و نظری مذکور حاکی از آن است که این چارچوب که طی یک فرایند علمی و پژوهشی روشمند تدوین و اعتباریابی شده است می تواند به عنوان مرجعی مورد استفاده سیاست گذاران، برنامه ریزان و مولفان کتاب های درسی و نیز معلمان و والدین در طراحی و اجرای برنامه های آموزش خانواده بر پایه پیشگیری از آسیب های اجتماعی دانش آموزان و آینده سازان کشور هستند قرار گیرد. در این راستا می توان پیشنهاد های زیر را بیان نمود:

- برگزاری جلسات مشترک بین طراحان برنامه درسی آموزش خانواده و کارشناسان آموزشی مرتبط با حوزه پیشگیری از آسیب اجتماعی در وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی کشور، وزارت علوم، کارشناسان سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش و وزارت آموزش و پرورش جهت توضیح و تبیین برنامه

- تهیه بروشور، کاتالوگ و جزوات آموزشی مربوط به برنامه درسی پیشنهادی و توزیع آن بین مدارس و ادارات آموزش و پرورش و سایر سازمان ها و افراد دست اندرکار حوزه آسیب های اجتماعی دانش آموزان جهت اشاعه برنامه

the Islamic Republic of Iran in cooperation with the Higher Education Council. Tehran: Supreme Council of the Cultural Revolution.

16. Men of Eritrea, Fatima. (1392). Study of parents' exercises of participation in the implementation of the elementary school curriculum in the academic year 91-92. (A Phenomenological Study), Master Thesis, Curriculum Planning, University of Tabriz, Faculty of Educational Sciences and Psychology.

17. Qaemi, Ali (1396). The system of family life in Islam, Tehran: Publications of the Association of Parents and Educators.

18. Merrill, K. G., Knight, L., Namy, S., Allen, E., Naker, D., & Devries, K. M. (2018). Effects of a violence prevention intervention in schools and surrounding communities: secondary analysis of a randomized-controlled trial cluster in Uganda. *Child abuse & neglect*, 84, 182-195.

19. Flannery, D. J., & Farrell, A. D. (2019). Evaluating school-based violence prevention programs: Challenges and opportunities now and into the future.

20. Parton, N. (2019). Child maltreatment as social harm. In *Re-visioning public health approaches for protecting children* (pp. 473-485). Springer, Cham.

21. Slawinski, B. L., Klump, K. L., & Burt, S. A. (2019). The etiology of social aggression: a nuclear twin family study. *Psychological medicine*, 49 (1), 162.

22. Duarte, E., Gouveia-Pereira, M., Gomes, H. S., & Sampaio, D. (2020). How do families represent the functions of deliberate self-harm? A comparison between the social representations from adolescents and their parents. *Archives of suicide research*, 24 (sup1), 173-189.

23. Chapman, R. L., Buckley, L., Sheehan, M., & Shochet, I. M. (2013). Pilot evaluation of an adolescent risk and injury

and delinquency of children. Master Thesis, Islamic Azad University, Taft Branch.

8. Social Injury Reduction Office of the Ministry of Education. (1397). *Social Injuries*, Deputy Minister of Education.

9. Tygart, C. E. (2015). Do Public Schools Increase Juvenile Delinquency ?. *Urban Education*, 26 (4), 359-370.

10. Salehi, Shiva and Marzieh, Dehghani. (1396). Investigating the role of family in preventing social and cultural harms of adolescents. First International Conference on Culture, Psychopathology and Education, Tehran, Al-Zahra University.

11. Maleki, Hassan (1395). *Family Psychology*. First Edition, Tehran: Avae Noor Publishing.

12. Samadi, Masoumeh and Rezaei, Manijeh. (1390). Investigating the educational role of the family in the formal and public education system from the perspective of science and religion. *Quarterly Journal of Research in Islamic Education*, 19 (12): 117-95.

13. Robertson, Ian. (1394). *An Introduction to Society with Emphasis on Theories of Functionalism, Conflict, and Institutional Interaction*, translated by Hossein Behravan: Mashhad: Astan Quds Razavi.

14. Dear, Nasrin. (1394). Investigating the role of family and education in creating the phenomenon of generation gap and providing solutions to solve it. The Second National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies, Tehran: Soroush Hekmat Razavi Center for Islamic Studies and Research, Mehr Arvand Institute of Higher Education, Center for Strategies for Achieving Sustainable Development.

15. Supreme Council for Cultural Revolution. (1390). Document on the fundamental transformation of education in

prevention program incorporating curriculum and school connectedness components. *Health education research*, 28 (4), 612-625.

24. Staecker, E., Puett, E., Afrassiab, S., Ketcherside, M., Azim, S., Wang, A., ... & Carol, C. (2015). Effectiveness of an afterschool-based aggression management program for elementary students. *Professional School Counseling*, 19 (1), 1096-2409.